

Й. В. СТАЛИН

ПАРТИЯТА И РАБОТНИЧЕСКАТА КЛАСА В СИСТЕМАТА НА ПРОЛЕТАРСКАТА ДИКТАТУРА

(глава 5 от произведението на И. В. Сталин - „Към въпросите на ленинизма“)

По-горе аз говорих за пролетарската диктатура от гледището на нейната историческа неизбежност, от гледището на нейното класово съдържание, от гледището на нейната държавна природа и, най-последно, от гледището на нейните разрушителни и творчески задачи, които се разрешават в продължение на цял исторически период, наречен преходен период от капитализма към социализма. Сега ние трябва да поговорим за диктатурата на пролетариата от гледището на нейното устройство, от гледището на нейния „механизъм“, от гледището на ролята и значението на ония „трансмисии“, „лостове“ и „направляваща сила“, чиято съвкупност образува „системата на пролетарската диктатура“ (Ленин) и при чиято помощ се извършва всекидневната работа на пролетарската диктатура.

Какво нещо са тези „трансмисии“ или „лостове“ в системата на пролетарската диктатура? Какво нещо е тази „направляваща сила“? За какво са потребни те? Лостове или трансмисии — това са самите ония масови пролетарски организации, без чиято помощ е невъзможно да се осъществи диктатурата.

Направляваща сила — това е челният отряд на пролетариата, това е неговият авангард, който е главната ръководна сила на пролетарската диктатура.

Тези трансмисии, лостове и направляваща сила са необходими на пролетариата, защото без тях той би се оказал в борбата си за победа в положението на армия без оръжие пред лицето на организирания и въоръжен капитал. Тези организации са необходими на пролетариата, защото без тях той би претърпял неминуемо поражение в борбата си за събаряне на буржоазията, в борбата си за укрепване на своята власт, в борбата си за изграждане на социализма. Систематичната помощ на тези организации и направляващата сила на авангарда са необходими, защото без тези условия не е възможна никаква щогоде трайна и крепка пролетарска диктатура.

Какви са тези организации?

Първо, това са работническите професионални съюзи с техните разклонения в центъра и по места във формата на цяла редица производствени, културни, възпитателни и други организации. Те обединяват работниците от всички професии. Те са безпартийна организация. Професионалните съюзи можем да наречем всеобща организация на господстващата в нашата страна работническа класа. Те са школа на комунизъм. Те излъчват от своята среда най-добрите работници за ръководна работа във всички клонове на управлението. Те осъществяват връзката между най-съзнателните и изостаналите сред работническата класа. Те свързват работническите маси с авангарда на работническата класа.

Второ, това са Съветите с техните многобройни разклонения в центъра и по места във формата на административни, стопански, военни, културни и др. държавни организации плюс безбройно множество самоинициативни масови обединения на трудещите се, които

окръжават тези организации и ги свързват с населението. Съветите са масова организация на всички трудещи се в града и селото. Те са безпартийна организация. Съветите са непосредствен израз на пролетарската диктатура. През Съветите минават всички най-разнообразни мероприятия по укрепването на диктатурата и изграждането на социализма. Чрез Съветите се осъществява държавното ръководство на селяните от страна на пролетариата. Съветите съединяват милионните трудещи се маси с пролетарския авангард. Трето, това е кооперацията от всички видове с всичките ѝ разклонения. Тя е масова организация на трудещите се, организация безпартийна, която ги обединява преди всичко като потребители, а така също, с течение на времето, и като производители (селскостопанската кооперация). Тя придобива особено значение след укрепването на пролетарската диктатура, през периода на широкото строителство. Тя улеснява връзката на пролетарския авангард със селските маси и създава възможност да се въвлекат последните в потока на социалистическото строителство.

Четвърто, това е младежкия съюз. Той е масова организация на работническата и селска младеж, организация безпартийна, но тясно свързана с партията. Той има за задача да помага на партията за възпитаването на младото поколение в духа на социализма. Той дава млади резерви за всички останали масови пролетарски организации във всичките клонове на управлението. Младежкия съюз придоби особено значение след укрепването на пролетарската диктатура, през периода на широката културна и възпитателна работа на пролетариата.

Най-после, това е партията на пролетариата, неговият авангард. Нейната сила се състои в това, че тя набира в себе си всичко най-добро из средата на пролетариата от всички негови масови организации. Нейното предназначение е да обединява работата на всички без изключение масови пролетарски организации и да насочва действията им към една цел — освобождението на пролетариата. А да се обединяват и насочват те към една цел е абсолютно необходимо, защото без това не е възможно единството на пролетарската борба, защото без това не е възможно ръководенето на пролетарските маси в борбата им за власт, в борбата им за социалистическо строителство. Но да обединява и насочва дейността на масовите пролетарски организации е способен само авангардът на пролетариата, неговата партия. Само партията на пролетариата, само партията на комунистите е способна да играе тази роля на главен ръководител в системата на пролетарската диктатура.

Защо?

„Защото, първо, партията е сборен пункт на най-добрите елементи от работническата класа, които имат непосредствени връзки с безпартийните пролетарски организации и твърде често ги ръководят; защото, второ, партията, като сборен пункт на най-добрите хора от работническата класа, е най-добрата школа за подготвяне водачи на работническата класа, способни да ръководят всички форми на организация на своята класа; защото, трето, партията, като най-добра школа за подготвяне водачи на работническата класа, по своя опит и авторитет е единствената организация, способна да централизира ръководството на пролетарската борба и да превърне по такъв начин всички видове безпартийни организации на работническата класа в обслужващи органи и трансмисионни ремъци, които я свързват с класата“ (виж „За основите на ленинизма“).

Партията е главната ръководна сила в системата на пролетарската диктатура.

„Партията е висшата форма на класово обединение на пролетариата“ (Ленин).

И така: професионалните съюзи като масова пролетарска организация, която свързва партията с класата преди всичко по производствена линия; Съветите като масова организация на трудещите се, която свързва партията с последните преди всичко по държавна линия; кооперацията като масова организация главно на селяните, която свързва партията със селските маси преди всичко по стопанска линия, по линията на въвличане селяните в социалистическото строителство; младежкият съюз като масова организация на работническата и селска младеж, която е призвана да улесни пролетарския авангард в социалистическото възпитание на новото поколение и в подготовката на млади резерви; и, най-после, партията като главна направляваща сила в системата на пролетарската диктатура, която е призвана да ръководи всички тези масови организации — такава е изобщо картината на „механизма“ на диктатурата, картината на „системата на пролетарската диктатура“.

Без партията като главна ръководна сила не е възможна една що-годе трайна и крепка пролетарска диктатура.

По такъв начин, изразявайки се с думите на Ленин, „получава се, общо взето, един формално некомунистически, гъвкав и сравнително широк, твърде могъщ пролетарски апарат, чрез който партията е тясно свързана с класата и с масата и чрез който, под ръководството на партията, се осъществява диктатурата на класата“ (виж т. XXV, стр. 192).

Това не значи, разбира се, че партията може или трябва да замени професионалните съюзи, Съветите и другите масови организации. Партията осъществява пролетарската диктатура. Но тя я осъществява не непосредствено, а с помощта на професионалните съюзи, чрез Съветите и техните разклонения. Без тези „трансмисионни ремъци“ не би била възможна една що-годе трайна диктатура.

„Не може — казва Ленин — да се осъществява диктатурата без няколко „трансмисии“ от авангарда към масата на водещата класа и от нея — към масата трудещи се“ (виж т. XXVI, стр. 65).

„Партията, така да се каже, поглъща в себе си авангарда на пролетариата и този авангард осъществява пролетарската диктатура. И без такъв фундамент като професионалните съюзи не може да се осъществява диктатурата, не могат да се изпълняват държавните функции. А тяхното изпълнение става пак чрез редица специални учреждения от нов тип, а именно : чрез съветския апарат“ (виж т. XXVI, стр. 64)

Като върховен израз на ръководната роля на партията например у нас, в Съветския съюз, в страната на пролетарската диктатура, трябва да се признае фактът, че нито един важен политически или организационен въпрос у нас не се решава от нашите съветски и други масови организации без ръководните указания на партията. В този смисъл би могло да се каже, че диктатурата на пролетариата е по същество „диктатура“ на неговия авангард, „диктатура“ на неговата партия като основна ръководна сила на пролетариата. Ето какво казваше по това Ленин на II конгрес на Коминтерна.

„Тенер казва, че той е за пролетарската диктатура, но че той си представя пролетарската диктатура не съвсем такава, каквато си я представяме ние. Той казва, че под пролетарска диктатура ние разбираме всъщност* диктатурата на организираното и съзнателно малцинство.

И действително, в епохата на капитализма, когато работническите маси се подлагат на непрекъснатата експлоатация и не могат да развиват своите човешки способности, най-характерното за работническите политически партии е именно това, че те могат да обхванат само малцинството от своята класа. Политическата партия може да обедини само малцинството от класата, точно тъй, както действително съзнателните работници във всяко капиталистическо общество съставляват само малцинство от всичките работници. Поради това ние сме принудени да признаем, че само това съзнателно малцинство може да ръководи широките работнически маси и да ги води след себе си. И ако др. Генер казва, че той е враг на партията, но в същото време е за това, щото малцинството от най-добре организираните и най-революционните работници да посочват пътя на целия пролетариат, то аз заявявам, че разлика между нас в действителност няма“ (виж т. XXV, стр. 347).

Това обаче не трябва да се разбира в смисъл че между диктатурата на пролетариата и ръководната роля на партията („диктатурата“ на партията) може да се сложи знак за равенство, че може да се отъждестви първата с втората, че може да се подмени първата с втората? Ето например Сорин казва, че „диктатурата на пролетариата е диктатура на нашата партия“. Това положение, както виждате, отъждествява „диктатурата на партията“ с диктатурата на пролетариата. Може ли да се признае за правилно такова отъждествяване, без да напуснем почвата на ленинизма? Не, не може. И ето защо:

Първо. В гореприведения цитат из речта на Ленин пред II конгрес на Коминтерна Ленин съвсем не отъждествява ръководната роля на партията с диктатурата на пролетариата. Той говори само за това, че „само съзнателното малцинство (т. е. партията. И. Ст.) може да ръководи широките работнически маси и да ги води след себе си“, че именно в този смисъл „под диктатура на пролетариата ние разбираме всъщност* диктатурата на неговото организирано и съзнателно малцинство“.

Когато казваме „всъщност“, още не означава, че казваме „изцяло“. Ние често казваме, че националният въпрос е всъщност въпрос селски. И това е свършено правилно. Но това още не значи, че националният въпрос и селският въпрос се покриват, че по своя обем селският въпрос се равнява на националният въпрос, че селският въпрос е тъждествен с националният въпрос. Не е нужно да се доказва, че по обем националният въпрос е по-широк и по-богат от селския въпрос. Същото трябва да се каже по аналогия с това за ръководната роля на партията и за диктатурата на пролетариата. Ако партията провежда диктатурата на пролетариата и в този смисъл диктатурата на пролетариата е всъщност „диктатура“ на неговата партия, то това още не значи, че „диктатурата на партията“ (нейната ръководна роля) е тъждествена с диктатурата на пролетариата, че по своя обем първата се равнява на втората. Не е нужно да се доказва, че по обем диктатурата на пролетариата е по-широка и по-богата от ръководната роля на партията. Партията провежда диктатурата на пролетариата, но тя провежда диктатурата на пролетариата, а не някаква друга диктатура. Който отъждествява ръководната роля на партията с диктатурата на пролетариата, той подменява диктатурата на пролетариата с „диктатурата“ на партията.

Второ. Нито едно важно решение на масовите пролетарски организации не минава без ръководните указания на партията. Това е свършено правилно. Но значи ли това, че пролетарската диктатура се изчерпва с ръководните указания на партията? Значи ли това, че ръководните указания на партията могат да се отъждествят поради това с диктатурата на пролетариата? Разбира се, не значи. Диктатурата на пролетариата се състои от ръководните указания на партията плюс провеждането на тези указания от масовите

пролетарски организации плюс тяхното осъществяване от населението. Тук, както виждате, ние имаме работа с цяла редица преходни и междинни степени, които съвсем не са маловажен момент в пролетарската диктатура. Между ръководните указания на партията и тяхното осъществяване лежат следователно волята и действията на ръководените, волята и действията на класата, нейната готовност (или нежелание) да подкрепи тия указания, нейното умение (или неумение) да проведе тези указания, нейното умение (или неумение) да ги проведе точно така, както изисква обстановката. Едва ли е нужно да се доказва, че партията, която е взела върху себе си ръководството, не може да не държи сметка за волята, състоянието, степента на съзнанието на ръководените, не може да изключва от сметките си волята, състоянието и степента на съзнание на своята класа. Затова, който отъждествява ръководната роля на партията с пролетарската диктатура, той подменя волята и действията на класата с указанията на партията.

Трето. „Пролетарската диктатура – казва Ленин – е класовата борба на победилия и взел в своите ръце политическата власт пролетариат“ (виж т. XXIV, стр. 311). В какво може да се изрази тази класова борба? Тя може да се изрази в редица въоръжени акции на пролетариата против действията на съборената буржоазия или против интервенцията на чуждестранната буржоазия. Тя може да се изрази в гражданска война, ако властта на пролетариата не е още заздравена. Тя може да се изрази в широка организаторска и строителна работа на пролетариата с привличане на работа широките маси, след като властта се е зазравила вече. Във всички тези случаи действащото лице е пролетариатът като класа. Не е имало такъв случай, щото партията, единствено само партията, да организира всички тези акции изключително със своите собствени сили, без поддръжката на класата. Обикновено тя само ръководи тези акции и ги ръководи дотолкова, доколкото има зад себе си поддръжката на класата. Защото партията не може да покрие, не може да замени класата. Защото партията, при всичката ѝ важна, ръководна роля, все пак си остава част от класата. Затова, който отъждествява ръководната роля на партията с диктатурата на пролетариата, той подменя класата с партията.

Четвърто. Партията осъществява диктатурата на пролетариата. „Партията — това е непосредствено управляващият авангард на пролетариата, това е ръководителят“ (Ленин). В този смисъл партията взема властта, партията управлява страната. Но това още не значи че партията осъществява пролетарската диктатура независимо от държавната власт, без държавната власт, че партията управлява страната независимо от Съветите, не чрез Съветите. Това още не значи, че може да се отъждествява партията със Съветите, с държавната власт. Партията е ядката на властта. Но тя не е и не може да бъде отъждествявана с държавната власт.

„Като управляваща партия — казва Ленин — ние не можехме да не сливаме партийните „върхове“ със съветските „върхове“, те у нас са слети и ще бъдат такива“ (виж т. XXVI, стр. 208). Това е свършено правилно, но с това Ленин съвсем не иска да каже, че нашите съветски учреждения като цяло, например нашата армия, нашият транспорт, нашите стопански учреждения и т. н., са учреждения на нашата партия, че партията може да замени Съветите и техните разклонения, че партията може да се отъждестви с държавната власт. Ленин не-веднъж казваше, че „съветската система е пролетарската диктатура“, че „Съветската власт е пролетарската диктатура“ (виж т. XXIV, стр. 14 и 15), но той никога не е казал, че партията е държавна власт, че Съветите и партията са едно и също нещо. Партията, която наброява стотици хиляди члена, ръководи Съветите и техните

разклонения в центъра и по места, които обхващат десетки милиона хора, партийни и безпартийни, но тя не може и не трябва да ги замени със себе си. Ето защо Ленин казва, че „диктатурата се осъществява от организирания в Съвети пролетариат, когото ръководи комунистическата партия на болшевиките“, че „всичката работа на партията се извършва чрез Съветите, които обединяват трудещите се маси без разлика на професия“ (виж т. XXV, стр. 192 и 193), че диктатурата „трябва да се осъществява...чрез съветския апарат“ (виж т. XXVI, стр. 64). Затова, който отъждествява ръководната роля на партията с диктатурата на пролетариата, той подменя Съветите, т. е. държавната власт, с партията.

Пето. Понятието пролетарска диктатура е понятие държавно. Пролетарската диктатура непременно включва в себе си понятието за насилие. Без насилие няма диктатура, ако диктатурата се разбира в точния смисъл на тази дума. Ленин определя пролетарската диктатура като „власт, която се опира непосредствено върху насилието“ (виж т. XIX, стр. 315). Поради това, да се говори за диктатура на партията по отношение на пролетарската класа и да се отъждествява тя с пролетарската диктатура — това значи да се говори, че партията трябва да бъде по отношение на своята класа не само ръководител, не само вожд и учител, но и особен род диктатор, който упражнява насилие над нея, което, разбира се, е коренно неправилно. Затова, който отъждествява „диктатурата на партията“ с диктатурата на пролетариата, той мълчаливо изхожда от мисълта, че авторитет на партията може да се гради на насилие по отношение на работническата класа, което е абсурдно и което е съвсем несъвместимо с ленинизма. Авторитетът на партията се поддържа от доверието на работническата класа. А доверието на работническата класа не се спечелва чрез насилие — то само се убива чрез насилието, — а с правилната теория на партията, с правилната политика на партията, с предаността на партията към работническата класа, с нейната връзка с масите на работническата класа, с нейната готовност и умение да убеждава масите в правилността на своите лозунги.

А какво следва от всичко това?

От това следва, че:

- 1) Ленин употребява думата диктатура на партията не в точния смисъл на тази дума („власт, която се опира на насилие“), а в преносен смисъл, в смисъл на неразделяно с никого друго ръководство;
- 2) който отъждествява ръководството на партията с диктатурата на пролетариата, той изопачава Ленин, като неправилно приписва на партията функции на насилие по отношение на работническата класа като цяло;
- 3) който приписва на партията неприсъщите на нея функции на насилие по отношение на работническата класа, той нарушава елементарните искания за правилни взаимоотношения между авангарда и класата, между партията и пролетариата.

Така, ние дойдохме непосредствено до въпроса за взаимните отношения между партията и класата, между партийните и безпартийните сред работническата класа.

Ленин определя тези взаимни отношения като „взаимно доверие между авангарда на работническата класа и работническата маса“ (виж т. XXVI, стр. 235).

Какво значи това?

Това значи, първо, че партията трябва внимателно да се вслушва в гласа на масите, че тя трябва внимателно да се отнася към революционния инстинкт на масите, че тя трябва да изучава практиката на борбата на масите, като въз основа на това проверява правилността на своята политика, че тя трябва следователно не само да учи, но и да се учи от масите.

Това значи, второ, че партията трябва постоянно да завоюва доверието на пролетарските маси, че тя трябва със своята политика и своята работа да си кове поддръжката на масите, че тя трябва не да командува, а преди всичко да убеждава, като помага на масите да се убедят чрез собствения си опит в правилността на партийната политика, че тя трябва следователно да бъде ръководител, вожд, учител на своята класа.

Нарушаването на тези условия означава нарушаване на правилните взаимни отношения между авангарда и класата, подкопаване на „взаимното доверие“, разрушаване и на класовата, и на партийната дисциплина.

„Сигурно — казва Ленин — сега вече почти всеки вижда, че болшевиките не биха се задържали на власт не 2 1/2 години, но даже и 2 1/2 месеца без най-строга, наистина желязна дисциплина в нашата партия, без нейното най-пълно и беззаветно подкрепяне от страна на цялата маса на работническата класа, т. е. от всичко, което в нея е мислещо, честно, самоотвержено, влиятелно и способно да води след себе си или да увеличи изостаналите слоеве“ (виж т. XXV, стр. 173).

„Диктатурата на пролетариата — казва Ленин по-нататък — е упорита борба, кървава и безкръвна, насилствена и мирна, военна и стопанска, педагогическа и административна, против силите и традициите на старото общество. Силата на навиците на милиони и десетки милиони хора е най-страшната сила. Без желязна и закалена в борбата партия, без партия, която се ползва с доверието на всичко честно в дадената класа, без партия, която умее да следи за настроението на масите и да влияе върху него, е невъзможно да се води успешно такава борба“ (виж т. XXV, стр. 190).

1924 г.